

ERKEN DÖNEM TÜRK SİNEMASI VE HALKA YAPILAN İLK GÖSTERİM ÜZERİNE BİLİNENİN AKSİNE BİR TESPİT: İLK GÖSTERİM İZMİR APOLLON SALONU¹

EARLY PERIOD OF TURKISH CINEMA AND A CONTRARY DETECTION ON THE FIRST SCREENING TO THE PUBLIC: FIRST SCREENING IZMIR APOLLON HALL

Müjgan Yıldırım

Doç. Dr., Maltepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Çizgi Film ve Animasyon Bölümü, İstanbul, Türkiye

ORCID ID: 0000-0001-7248-1550

ÖZET

1895 yılında Lumiere Kardeşler sinematoskopu bulduklarında, Osmanlı İmparatorluğu'nda II. Abdülhamit padişah'tır ve halkın hareketli görüntülerle tanışması aslında çok daha öncesine dayanır. Osmanlı İmparatorluğu'nda çoklu dilin konuşulduğu ve kapısı Avrupa'ya açık olan Pera'da halk, hareketli görüntülerle; lanternmajik, kineteskop gibi sinematoskop öncesi aygıtlarla tanışmıştır. Hatta, Karagöz ve Hacivat gibi gölge oyunu geleneğinden yine perde ve duvarlarda kendini var eden bu görüntülerle buluşma şansını çok öncesinde elde etmiştir. Dünyanın dört bir yanından İmparatorluğa gelen operatörler, Osmanlı girişimcileriyle işbirliği yapmaktaydı. Bu operatörler, getirdikleri filmler, projektörler, fonograflar ve diğer teknik aygıtlarla; Osmanlılara asrın yeni icadını tanıtmaktaydı. İstanbul'da tiyatro binaları, kahvehane, birahane, müze, okul, bahçe ve benzeri yerlerde filmler gösterilmekteydi. 1933 yılında Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınlanan "10 Yıllık Sinema Tarihi" adlı yazıda Türkiye'ye seyyar sinemanın ilk defa 1902 senesinde Koskada Yeşil Tulumba'da bir kahveye getirilmiş olduğundan bahseder.² Bunu getiren kişi bir seyyar cambazdır. Makinesi gayet küçük, yanında getirdiği 3 filmi ise 50'şer metreliktir. 1903'te şimdiki Şehzadebaşı'ndaki Şark Kıraathanesi'nin bulunduğu binaya ise ikinci bir seyyar sinema getirilmiştir ve bu filmler 3 kuruş duhuliyeye gösterilmiştir.

İlk gösterimin sarayda Bertrand³ adında bir canlandırma ustası tarafından Yıldız Sarayı'nda, saray halkına yapıldığı Ayşe Osmanoğlu'nun anılarında yer almaktadır, her ne kadar tarih bilinmiyorsa da Sponeck'te gerçekleştirilen gösterimden öncesi bir tarih olarak kabul görmektedir. İlk halka açık gösterim olarak bu güne kadar 22 Aralık 1896 tarihi ve Galatasaray'daki Sponeck Birahanesi işaret edilse de ondan önceki bir tarihte gazeteci ve fotoğrafçılara yönelik "özel bir gösterim" in bu tarihten önce yapıldığı da yeni bulunan belgeler arasındadır. Bu makalenin yazılma amacını oluşturan neden ise, bu gösterimlerden önce İzmir'de Apollon Salonu'nda halka açık bir gösterimin yapıldığına dair belge ve bilgilere ulaşılmış olmasıdır. Sinema tarihimizi etkileyecek bu durum makalenin önemini ve önemliliğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: İlk gösterim, Sponeck, Apollon Salonu, İzmir, Kinematograf

¹ Bu makale yazar tarafından yazıp-yönetilen "Gölgenin Seyri/Türk Sinemasının Tartışmalı İlkleri"(2021) adlı belgesel filmin izleği üzerinden oluşturulmuştur.

² "Gölgenin Seyri/Türk Sinemasının Tartışmalı İlkleri"(2021) adlı belgeselde, daha geniş olarak yer almaktadır.

³ Yazarın daha önce yayınlanan "Saray'da İlk Gösterimi Gerçekleştiren, Sinema Perdesindeki Gölge İsim: Victor Effendi Bertrand" adlı makalesinde Bertrand'ın gerçek kimliği ortaya çıkarılmıştır(bkz kaynakça).

ABSTRACT

In 1895, when the Lumiere Brothers found the cinematoscope, it was in the Ottoman Empire period and II. Abdulhamid was the sultan. The public's acquaintance with moving images actually goes back much earlier. In Pera, which was multilingual in the Ottoman Empire and its door was open to Europe, the public was introduced to pre-cinematoscope devices such as lanternmagic and kinethoscope with moving images. Especially, the public had the chance to meet with these images, which were created on curtains and walls from the shadow play tradition such as Karagöz and Hacivat. Operators coming to the Empire from all over the world were cooperating with Ottoman entrepreneurs. These operators, with the films, projectors, phonographs and other technical devices they bring; introducing the new invention of the century to the Ottomans. In Istanbul, movies were shown in theater buildings, coffee houses, pubs, museums, schools, gardens and similar places. In the article titled "10 Years of Cinema History" published in Cumhuriyet Newspaper in 1933, he mentions that mobile cinema was brought to Turkey for the first time in 1902 in a cafe in Yeşil Tulumba, Koskada. The person who brought it is a mobile acrobat. The camera is very small, and the 3 films he brought with him are 50 meters long. In 1903, a second mobile cinema was brought to the building where the Şark Kıraathanesi is located in Şehzadebaşı, and these films were shown for 3 kuruş duhuliye.

It is mentioned in the memories of Ayşe Osmanoğlu that the first screening was made by an animation master named Bertrand at Yıldız Palace for the people of the palace, although the date is unknown, it is accepted as before the screening in Sponeck. Although the date of 22 December 1896 and the Sponeck Beer Hall in Galatasaray has been pointed out as the first public screening, it is also among the newly found documents that a "special screening" for journalists and photographers was held before this date. The reason for the writing of this article is that before these screenings, documents and information were obtained about a public screening at the Apollon Hall in İzmir. This situation, which will affect our cinema history, reveals the importance and subjectivity of the article.

Keywords: First Screening, Sponeck, Apollon Hall, İzmir, Kinematograph

GİRİŞ

1895 yılında Lumiere Kardeşler sinematografi bulduktan sonra dünya sinema tarihine geçen ilk görüntüyü kaydederler: "La Sortie de l'Usine Lumière à Lyon" (Lyon'daki Lumière Fabrikası'ndan Çıkış- 46sn) Ardından Trenin Chiota Garı'na Girişi, Lumiere'in bebekleriyle kahvaltısı, bahçeyi sulamaya çalışan bahçıvan... Kameramanların ülke ülke gezerek aldığı görüntüler Avrupa kıtasından Atlantik'in öbür yakasına Amerika'ya derken tüm dünyayı birbirine tanıtan, eğlendiren ve hayretlere düşüren bir araç olmaya başlamıştı. 28 Aralık 1895'te Paris'teki Capucines Bulvarı'ndaki Grand Cafe'nin bodrum katı Indian Salonu'nda 30 kişilik bir oturma düzeninde, haftanın belirli günlerinde gösterimler başlar. İlk gösterimdeki ilgi ve merak kısa zamanda tüm dünyaya yayılmaya başlar.

"Lumière kardeşler altı ay dolmadan iki yüzün üzerinde kayıt ve gösterim cihazını satmayı başarmışlardır. Tam bir tekel oluşturan kardeşler icatlarını satacakları kişileri özenle seçmişler ve tatmin olmadıklarına makinelerini satmamışlardır."(Özkan, 2012) Tam da bu nedenle Theodore Vafiadis karşımıza çıkmaktadır. O dönem Sirkeci Gar'ının karşısında fotoğrafçılık yapan Vafiadis, 3 Ekim 1895 ile 17 Şubat 1896 tarihleri arasında Lumier kardeşlere mektup yazarak sinematografa sahip olmak istediğini belirtir. Ama sonuç maalesef

olumsuzdur. Vafiadis'in bu isteği gerçekleşmez. Eğer gerçekleşseydi bugün "ilk çekim" konusundaki birçok tartışma da olmayacaktı.

Osmanlı'daki ilk çekimler bu yüzden, Lumiere Kardeşler'in operatörleri Alexander Promio ile François Doublier'e kısmet olmuştur. 1896 ve 1899 yıllarında İstanbul'u görüntüleyerek, İstanbul'un, sessiz filmlerin konusu olmaya başlamasına neden olmuşlardır. Promio, "Haliç Panoraması" adlı filmi çekmiştir. 1 dakika 19 sn. süren bu film, "kaydırma" diye tabir edilen yöntemin, dünyada uygulandığı ikinci yer olma özelliğini de taşımaktadır. Kaydırma yöntemi ilk kez Venedik'te kullanılmış, üçüncü olarak da Mısır'da Nil nehrinde tekrarlanmıştır. Promio; İstanbul dışında Şam, Yafa, Kudüs ve Beyrut'a gitmiş, bu kentlerde film çekmiş, gösterimler düzenlemiştir. Promio'nun İstanbul'da çektiği, Türk Piyade Alayının Geçit Töreni, Boğaziçi Panoraması filmleri, elimizde olmasa da Yafa Limanı, Doğu Kıyıları, Madrid, Venedik gibi çekimlerinden görüntüler kayıt altındadır. Hatta Kudüs'te tren garında çektiği görüntüler, o dönemin Osmanlı mimarisi ve giyim kuşamları üzerine de oldukça fikir sunmaktadır.

Sinematografin bulunuşu Osmanlı'da II. Abdülhamit dönemine denk düşmektedir, Bu yüzden sinematografin nasıl konumlandırıldığı sorusuna Abdülhamit üzerinden bakmak en doğrusudur. II. Abdülhamit döneminde 1903 yılında 26 maddeden oluşan bir "Sinematograf İmtiyaznamesi" hazırlanmıştır.⁴ Bu İmtiyazname ile aslında filmlerin nerede gösterileceğinden, kimlerin film çekebileceğine, içeriklerin nasıl bir kontrol sürecinden geçeceğine dair maddeler yer almaktadır:

"Sinematograf İmtiyazı'yla, sinemadan mesleki ve akademik eğitim kurumlarında (okullarda, askeri ve ziraat alanlarında) faydalanmayı hedefleyen Abdülhamid yönetimi filmlerin, diğer eğitim yöntemleriyle birleştirildiği takdirde, yararlı ve işlevsel olabileceğini öngörmüştür. İmtiyaz sahipleri Sultan II. Abdülhamid'in onayını aldıktan sonra, Osmanlı ordusunun çeşitli dönemlerine ait birtakım askeri birliklerin "ta'lîm ve manevralarını resmigeçitlerini ve bâ-husûs avcılık, keşşâflık ve emniyet" gibi faaliyetlerini, ordunun stratejik görevlerine zarar vermeden kaydedeceklerdi. İmtiyaz sahipleri, bu filmleri haftada bir kez farklı askeri birimlerde ücretsiz göstermekle yükümlüydüler. Ayrıca imparatorluktaki donanma ve itfaiye gibi kurumlar da bu gösterimlerden faydalanabilecekti. Fakat çok önemli bir koşulla: Tüm bu filmler Yıldız Sarayı'nda Sultan II. Abdülhamid tarafından incelenecek ve içeriği uygun olmayanlar hiçbir yerde gösterilmeyecekti..." (Thomen, 2013:30)

II. Abdülhamit, zamanı iyi okuyan bir padişahı, sinemanın da aslında bir propaganda aracı olarak nasıl kullanabileceğinin adımlarını atmaktaydı. Yıldız Sarayı'ndaki tiyatrodaki ilk gösterimin gerçekleştirildiği de yine yaygın kanaatlar arasındadır. Bu gösterim sarayın "hokkabaz" ya da "gözbağcı" sı Bertrand tarafından gösterim yapıldığı, yine padişahın kızı Ayşe Osmanoğlu'nun anılarını yazdığı "Babam Sultan Abdülhamit" kitabında kayıt altında bulunmaktadır. II. Abdülhamit'in diğer kızı Şadiye Osmanoğlu "Babam Abdülhamid Saray ve Sürgün Yılları" adlı kitabında ise Bertrand ve II. Abdülhamit'in tiyatro tutkusuna da şu şekilde değinir:

⁴ İmtiyaznamenin uygulanıp uygulanmadığı bilinmese de bütün maddelerinin olduğu nüsha bugün elimize ulaşmış durumdadır. (Bkz. Ek1).

“Babam, günün çalışma saatleri bittiği vakit, hareme gelirdi. Müzik dinlemek, Saray tiyatrosunda sahne oyunlarını seyretmek en ziyade sevdiği eğlenceleriydi. Sarah Bernhardt'ın dramlarını, sarayın aylıklı meşhur komiği Bertrand'i çok takdir ederdi. Bu komik, harem ağalarının şiveleriyle çok güzel taklitler yapar, bizleri güldürür, harem ağalarını da zor vaziyetlere düşürürdü.” (Osmanoğlu, 2007 :26)

Bugüne kadar sadece sarayın hokkabazı olarak nitelendirilen Bertrand, makale yazarı tarafından daha önce kaleme aldığı “Saray’da İlk Gösterimi Gerçekleştiren, Sinema Perdesindeki Gölge İsim: Victor Effendi Bertrand”⁵ adlı makalede Bertrand’ın gerçek kimliği ortaya çıkarılmıştır. Sarayda tiyatro hocası ve oyuncuların başında bir muallim olduğu ve sarayda ilk gösterimi gerçekleştiren bu kişinin tam adı: Victor Effendi Bertrand’dır. “Sillhouttes Animees” adlı bir kitabının olduğu da yine bu makale kapsamında ortaya çıkarılmıştır. Victor Effendi Bertrand tarafından el ile gerçekleştirdiği ve gölge oyunları ile kendi buluşlarının çizimlerinin yapıldığı bu kitabın girişinde: “İmparatorluk Sarayı Yönetmeni”, “İmparatorluk Muhafız Başkanı”, “Osmaniye ve Mecidiye İmparatorluk Emir Memuru” ve “Osmanlı Güzel Sanatlar Madalyası”yla ödüllendirilmiştir.” diye yazmaktadır.

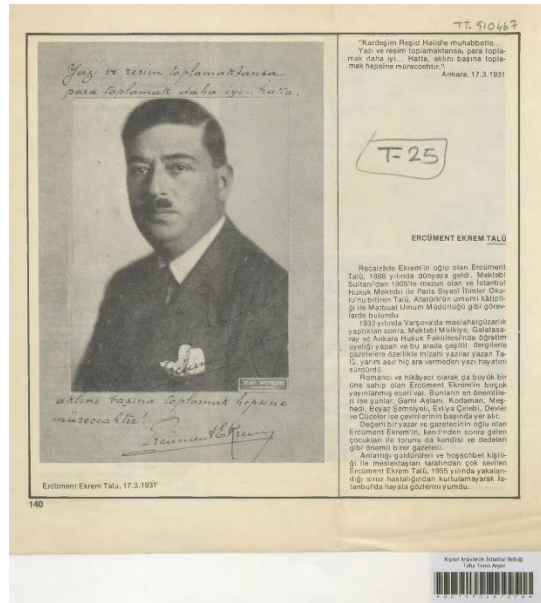
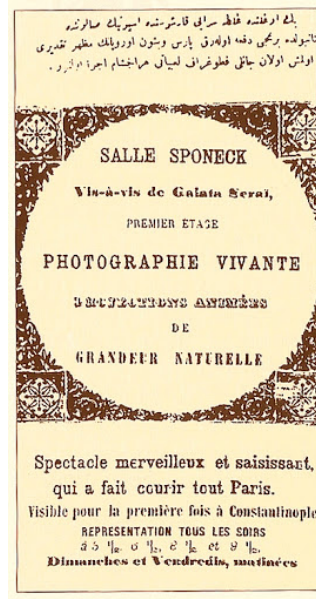
Bu çalışmada sarayda ilk gösterimin Victor Bertrand tarafından yapıldığı kayıt altında olduğu gerçeğinden yola çıkılarak, halka açık ilk gösterimin yeri ve zamanı konusunda kabul edilenlerin doğruluğu üzerine “ezberleri bozan” bir yaklaşım sergilemektir. “Gölgenin Seyri”, Türk Sinemasının Tartışmalı İlkleri ⁶ adlı belgesel çalışması kapsamında bulunan belgeler ışığında gösterim yeri ve tarihi tamamen değiştirilmiş olup, bu makale çerçevesinde de bu belgeler ortaya konacaktır.

1.TÜRKİYE’DE HALKA AÇIK İLK GÖSTERİM, 1896 YILINDA SPONECK BİRAHANESİ’NDE (Mİ) GERÇEKLEŞTİRİLDİ?

Beyoğlu’nda Galatasaray’daki Sponeck Birahanesi’nde 1896 yılında halka açık gerçekleşen bu ilk gösterim, 4 dilde yazılan bir ilanla duyuruldu: “Galatasaray karşısında birinci kat, canlı fotoğraf, doğal büyüklükte, hareketli gösterim. Tüm Paris’i çeken şahane ve şaşırtıcı gösteri İstanbul’da.” O dönemin tanıklarından yazarERCÜMENT EKREM TALU da bizzat abisiyle bu gösterimleri izlemiş ve o günü şöyle anlatıyordu: “Sponeck, tramvayın Galatasaray dönemecinde, şimdi bir barın işgali altında bulunan, o vaktin maruf bir birahanesi idi. İçerisi gayet geniş, kuytu ve serindi. O gün esas sanatını terk etmiş bir temaşa salonu haline getirilmişti”...

⁵ Bu makale adı geçen dergi ve sayıda yayınlanmıştır: Yıldırım, Müjgan, “Sarayda İlk Gösterimi Gerçekleştiren, Sinema Perdesindeki Gölge İsim: Victor Effendi Bertrand, Euroasia Journal of Social Sciences & Humanities, 2020, sayı:7, Yıl:5

⁶ “Gölgenin Seyri” Türk Sinemasının Tartışmalı İlkleri, belgesel film (2021), yönetmen ve metin yazarı: Müjgan Yıldırım

Görsel 2. İlk gösterimi izleyen Tarih Yazarı Erçument Ekrem Talu

Film gösterimini Weinberg'in yaptığına dair elimizde bir kanıt olmamasına karşılık, sinema tarihçileri açısından bugüne kadar bu durum oldukça netti. Gösterim Sigmund Weinberg tarafından gerçekleştirilmişti. Oysa filmin gazete ilanları bugüne ulaşmış, gösterim yeri ve zamanı üzerine bilgiler paylaşılmıştı. Tek paylaşılmayan bilgi, kimin gösterim yaptığıyla ilgiliydi. Sigmund Weinberg üzerine kitap yazan sinema tarihçisi ve yazarı Burçak Evren'in görüşüne göre, bu gösterimi Weinberg yapmış olamazdı. Çünkü Weinberg dönemi çok iyi okuyan bir tüccardı ve Avrupa'daki bütün gelişmeleri takip eden ve yeni icatları Pera'ya taşıyan bu zat, adını yazdırmaması pek olanaklı gözüküyordu. Dönemin gazetelerini

tarayan ve “Sessiz Sinema Tarihi” adlı kitabı yazan tarihçi Ali Özuyar, elindeki belgelere dayanarak bu gösterimi Fransız ressam Delazzue Hanri olduğunu kitabında belirtmiştir. (Bkz. Görsel 3)

Görsel 3. Yazar Ali Özuyar’ın “Sessiz Sinema Tarihi” kitabında yer alan gazete ilanı ve Türkçe tercümesinde gösterimin Mösyö Hanri tarafından yapıldığı belirtilmektedir.

The Levant Herald - Eastern Express gazetesinin 12 Aralık 1896 sayısında, çoğunluğu gazetecilerden oluşan özel davetlilere, sinemayı tanıtmak adına bir gösterim düzenlendiğinden bahsedilir. Yani halka açık gösterim olarak kabul edilen 22 Aralık 1896 yılından önce bir tarihi işaret eder. “Salle Sponek / Le Cinematographe” başlığıyla yayınlanan haberde, bu gösterimi kimin yaptığı ve gösterimin nasıl geçtiği şöyle anlatılır:

“Dün salon müdürü Bay D. Henri’nin nazik daveti sayesinde ilginç bir sinema gösterimi izleme fırsatı bulduk. Edison’un buluşu konusunda sizi kısa bir süre önce bilgilendirmiştik. Bu noktada, size sadece sinemanın bir ekrana bir dizi fotoğrafı, ardı ardına göstermek sureti ile hareket sağlayan bir makine olduğunu hatırlatıyoruz. Gösterimi izleyen çoğunluğu gazetecilerden oluşan bu topluluk, sinemanın temelde nasıl işlediğini bilmesine rağmen, çünkü gösterim herkes için bir sürprizdi. İlk filmde piyade birliğinin merasimini izledik. Askerler, görkemli ritmik adımlarla ilerliyor, kalabalık onları takip ediyordu. İnsanlar değişik istikametlere doğru yürümekteydiler (...) Bir başka filmde, ‘anında desen çizen’ bir ressamın tuvali sahnenin ta dibinde, birden sanatçı görünüp korkunç bir hızla bir portreyi çizerken, eserini bitirmeden plandan kayboluyordu. (Meliese) Seyircilerin alkışları arasında koşarak sahnede beliriyor, hepimizi selamlıyor ve geldiği gibi sahneden hızla uzaklaşıyordu. Bahçeden bir görüntü ile bir deniz panoraması ilginç, değişik görüntüler

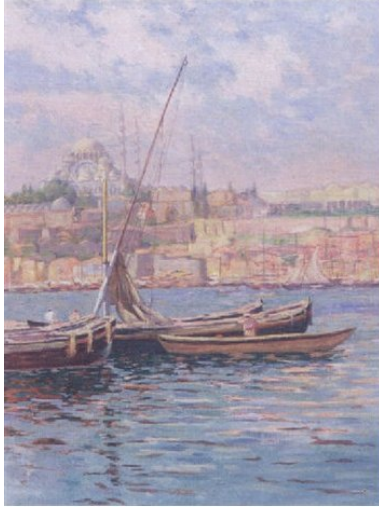
(...)
Cuma günü akşamı Beyoğlu’nda Sponek [Sponeck] Birahanesi’nin üst katındaki salonda gazetecilere mahsusen icra olunacak “müteharrik fotoğraf” tecrübesi seyrolunacaktı. Tecrübe icra edildi. Fevkalade hoşumuza gitti. Müsaade ediniz de anlatayım: Eğer medh ve senamız sizde dahi bir heves ve merak hâsül ederse Sponek [Sponeck] salonuna kadar bir çıkıverirsiniz. Zira cuma akşamı gazetecilere hususi olarak icra olunan tecrübeler o gecedan itibaren temaşagerana mahsusen tekrarlanıyor. Müteharrik fotoğraf yani sinematografin ne olduğunu *Servet-i Fünûn* karileri biraz bilirler zannedirim. Zira şu usul icat olunduğu zaman muharrir-i fennimizi epeyce işgal etti. Hayli sayfalarımızı sinematograf tarifine, birkaç resmimizi de şu makinenin eşkâline hasreyletti. Yeni bir fotoğraf makinesi icat etmişler ki dakikada bine kadar resim alıyor ve bu resimleri bir şerit üzerine çıkarıyor.

(...)
Tecrübeleri icra eden Mösyö Hanri’nin maharetine hakikaten hiçbir diyebilecek yoktu. Sinematograf sanatına hakkıyla agâh olan Mösyö Hanri mahir bir ressamdır. Maharet-i sanatkâranesi sayesinde tecrübelerin ufak tefek bazı nevakısı dahi şüphesiz ikmal edeceğinde şüphemiz yok. O halde kış geceleri için hele öntümüzdeki Ramazan-ı Şerif’te İstanbul ehl-i zevkine bir güzel eğlence daha çıktı demektir.

Şehrimizin kışlık karşı yaka eğlenceleri sırasında sinematograf ile evvelki hafta tetkikatını icra ettiğimiz Fransız Tiyatrosu istisna edilirse Beyoğlu’nda bir şey kalmıyor.

oluşturuyordu. Sözü kısası, anlatmaya değil görülmeye değer şeylerdi. Kesinlikle bütün Konstantinopolisli, D. Henri'nin sinemasını izleyecek...”

D'Henri diye bahsedilen kişi Fransız Ressam Henri Delavallee'den başkası değildir. Fransa'dan eşiyile birlikte İstanbul'a gelip yaşayan ve İstanbul üzerine birkaç resim de yapan D'Henri, bugünkü Saint Anatoine Kilisesi'nin yerindeki meşhur Concordia Tiyatrosu ve Fevziye Kırathanesi'ndeki gösterimleri de gerçekleştirmiştir.

Görsel 4-5. Fransız Ressam Henri Delavallee'nin İstanbul'a ait yaptığı resimlerden örnekler.

The Levant Herald - Eastern Express gazetesindeki habere göre İstanbul'daki ilk gösterim 12 Aralık 1896 tarihinde gazeteci ve fotoğrafçılardan oluşan özel bir topluluğa gösterim düzenlenmiş, bu tarihten sonra da 22 Aralık 1896 tarihinde de halka açık ilk gösterim Beyoğlu'ndaki Sponeck Salonu'nda gerçekleştirilmiştir. Bu tarihten önce başka bir yerde gösterim gerçekleştirilmiş olabilir mi, sorusunun yanıtı bu makalenin temel sorunsalıdır.

2. İZMİR ŞEHİRİ VE FRENK MAHALLESİ'NDEKİ APOLLON SALONU İLK GÖSTERİMİN YENİ ADRESİ

19. yüzyılda İzmir kenti azınlıkların yaşadığı (Rum, Ermeni, Frenk, Musevi gibi) ticaret ve kültür hayatının oldukça geliştiği, konumu ve güzelliğiyle de ünlü şair Victor Hugo'nun şiirlerine bile konu olmuştur: La Captiva adlı şiirinde “İzmir bir Prensestir...” diye sözü edilen bu şehir Mimar-yazar Rauf Beyru'nun 19. Yüzyılda İzmir Kenti adlı kitabında oldukça geniş yer almıştır.⁷

Frenk mahallelerinde ve özellikle Frenk Caddesi üzerinde “arada bir Türk devriyelerine, bir hamala ya da Rum giysileri içerisinde bir sandalcıya rastlayamazsınız; camlı pencereleri ile evlerinin, Fransız ve İngiliz mallarıyla dolu butiklerinin, sokaklarda karşılaştığımız Paris havahı giysilerin, kitapçıların, antika eşyalar satan dükkanların, fotoğraf atölyelerinin, Fransız

⁷ Rauf Beyru, 19. yüzyılda İzmir Kenti, Literatür Yayıncılık, 2011, Editör: Müjgan Yıldırım

eczanelerinin orta yerinde kendinizi rahatlıkla Venedik'in, Ancona'nın ya da Trieste'nin eski kesimlerinin herhangi bir sokağında sanabilirsiniz. Buralarda sokak isimleri dahi Fransızca yazılmıştır. (Beyru, 2011: 90)

Belki de bu yüzdendir ilk gösterimin Frenk Mahallesi'ndeki Apollon Salonu'nda gerçekleştirilmiş olması. İzleyenler döneme tanıklık edeceklerinin farkında olmadan, giriş için; büyükler bir çeyrek mecidiye, küçükler ise 10 metelik vererek "canlı görüntüleri" görme şansını elde edebiliyordu. 10 Aralık 1896 (28 Teşrinisani 1312) günü Ahenk Gazetesi'nde, gösterim şöyle duyuruluyordu: "Frenk Mahallesi'nde Apollon Salonu'nda her akşam, alafranga saat beşten altıya kadar (Edison)un buluşu olan kinematograf vasıtasıyla vasıtasıyla hayretengiz bir maharetle hareket eden cisimlerin resimlerini almak gibi gayet eğlenceli ve şayan-ı temaşaya oyunlar icra olunmaktadır. Duhuliyesi, bir çeyrek mecidiye olup çocuklar için on meteliktir."

Görsel 6. 10 Aralık 1896 (28 Teşrinisani 1312) yılına ait Ahenk gazetesi.

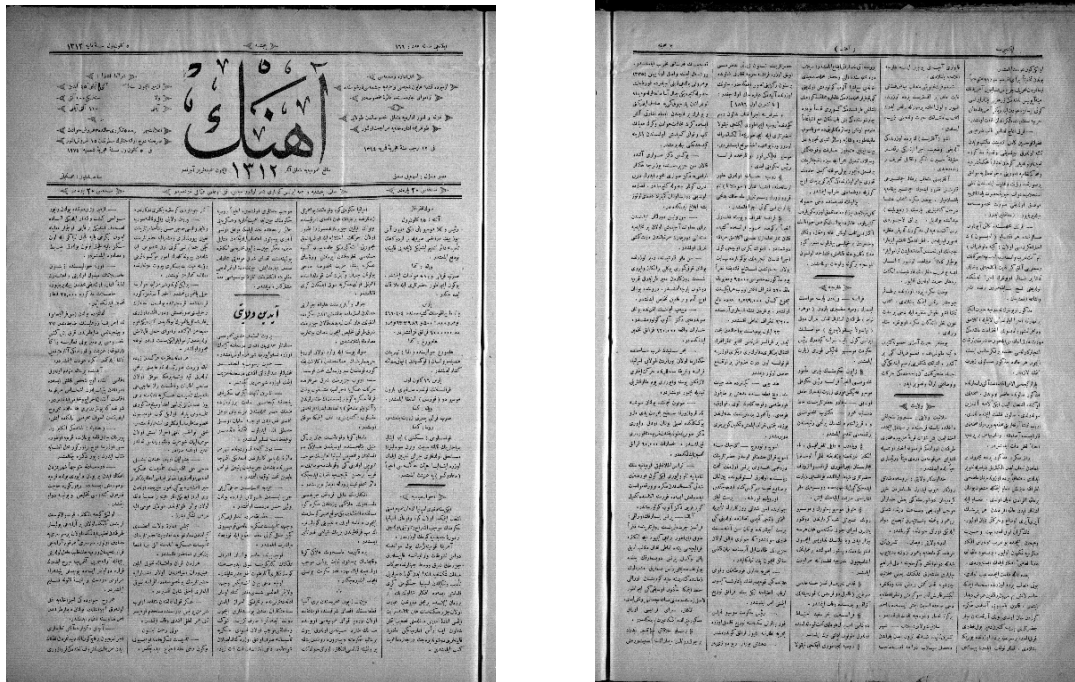
Kaynak: Ahmet Piriştina Kent Müzesi Arşivi

Buradaki anlatımdan anlaşılıyor ki bu gösterimler düzenli bir şekilde devam etmektedir ve tarih olarak da İstanbul'daki halka açık gösterimden önceki tarihi işaret etmektedir. 17 Aralık 1896 tarihli Ahenk gazetesindeki haberde ise gösterim biraz daha detaylandırılarak şöyle anlatılmaktadır:

"Mezkur oyunların ne derece hayretengiz bir maharetle icra olduğunu layıkıyla anlamak ve dahi meşhur Edison'un bu harikulade buluşu ile fen ilimindeki bu kararlı ilerlemeler hakkında bir fikir hasıl eylemek için her halde mezkur salonu ziyaret etmek lazımdır. Pazar gecesi alafranga saat altı raddelerinde mezkur salonunda hazır bulunduk. Sahnenin önünde yanan iki lamba ansızın söndürüldü. Salon karanlık içinde kaldı. Gösterim ustaları arkalarını sahneye vererek sahnenin karşısında asılmakta bulunan beyaz bir perdeye ihale nazar-ı dikkat eylemişlerdir. Biraz sonra mezkur perde

meçhul bir noktadan ortaya çıkan elektrik sayesinde aydınlanmıştır. Müteakiben perde üzerinde yemek masası etrafına dizilmiş yemek yemekle meşgul bulunan bir aile efradı nümâyân oldu. Yemek yemekle meşgul olan bu aile efradından her birisinin ayrı ayrı davranış ve hareketi görünüyor. Temaşakaran fevkalade beht ve hayret ve heyecan içinde bu garip efkar-ı manzaraya nıgehban oluyor. Bu mesud aile ile adeta fikir alışverişi içerisinde girerek iletişim kurmak istiyordu...” (Ahenk, 1896)

Görsel 7. Ahenk gazetesi, 17 Aralık 1896 (5 Kanunuevvel 1312).

Kaynak: Ahmet Piriştina Kent Müzesi Arşivi

Frenk mahallesindeki gösterimler oldukça ilgi uyandırmış olacak ki, İzmir'in eğlence mekanı olan Kordonboyu'nda gösterimlerin devam edeceğini de 24 Aralık 1896 yılına ait Ahenk gazetesinde şu satırlara rastlıyoruz: “Husule getirdiği hayret verici bu gösterimlerle gücünü ispatına tanık olduğumuz Kinematograf gelecek Cuma gününden itibaren Apollon Salonu'ndan rıhtım üzerinde olan Luka Kahvehanesi'ne nakl olunacak ve evvelce bahsi geçmiş yere de uğrayacaktır, ayrıca, Veleris efkar oyunları icraya devam edecektir.”

Görsel 8. Ahenk Gazetesi 24 Aralık 1896 (31 Kanunievvel 1312)

Kaynak: Ahmet Piriştina Kent Müzesi Arşivi

Frenk mahallesinden, eğlence merkezi konumunda olan İzmir-Kordon Boyu'ndaki Luka Kahvehanesi'ne taşınan film gösterimleri, aynı zamanda bundan 13 yıl sonra 1909 yılında, yine Kordon'da açılacak olan İzmir'in ilk sineması Pathe'nin de temellerini atıyordu. Frenk Mahallesi'ndeki Apollon Salonu'ndaki bu gösterimlerle İzmirli, elimizdeki belgelere göre, İstanbul'dan önce tarihe tanıklık etmiş oluyordu. Yani "İlk Gösterim İstanbul'da Sponeck Birahanesi'nde yapıldı" cümlesi artık "İzmir'de Apollon Salonu'nda yapıldı" cümlesine dönüşmemesi için bir neden görülememektedir. Burada yeni bir tartışma konusu başlayacaktır, gösterimi burada kimin gerçekleştirdiğine dair ama bu konu başka bir makalenin sorunsalı olmaya adaydır.

SONUÇ

Osmanlı İmparatorluğu'nda Sultan II. Abdülhamit dönemine denk düşen sinematografin bulunuşu, bilinenin aksine Osmanlı topraklarında karşılığını fazlasıyla buldu. Abdülhamit'in, sinema konusuna, "elektrik" ve yangın ilişkisinden dolayı uzak durduğu söylene de, ürettiği sinematograf makinesini kendisine hediye eden Fransız vatandaşı Victor Constinsouza'yu, Güzel Sanatlar Madalyası ve iki yüz liralık bir hediye ile ödüllendirdiği, Victor'un da Abdülhamit'e bu ödül karşılığında 29 Aralık 1898 yılında teşekkür mektubu gönderdiği belgeler arasında yer almaktadır. 29 mart 1903 yılında hazırlanan ve tam 26 maddeden oluşan "Sinematograf İmtiyaznamesi" çıkmaktadır. Bu İmtiyazname, Sultan II. Abdülhamit'in aslında sinemaya mesafeli olmadığını, aksine, bu konuda bazı çözümler aradığını göstermektedir. Uygulanıp uygulanmadığı konusunda kesin bir bilgiye sahip olmasak da; sinemanın faaliyet alanları, gösterim koşulları, şirket kurma şartlarının yer aldığı bu maddeler içerisinde, imparatorluk hakkında yapılacak filmlerin tarafsız ve ölçülü olması, padişahın halkı için yaptığı iyiliklerin ve hizmetlerin gösterilmesi kaideleri bulunmaktaydı.

Yani sinema, daha çok yeni bir mecra olsa da, Sultan II. Abdülhamid, siyasal meşruiyetini vurgulayabilmek açısından sinemanın gücünün farkında bir padişahı.

İlk kez sarayda film gösterimlerinin Victor Effendi Bertrand tarafından yapıldığı kayıt altında olduğu bilinmektedir. Tarih olarak kayıt düşülme de gösterimin ilk kez sarayda gerçekleştirildiği düşünülmektedir. Dünya sinema tarihine geçen Fransa’da Grand Cafe’de yapılan ilk gösterim 1895 yılını gösterirken bundan tam bir yıl sonra halka açık ilk gösterim Osmanlı topraklarında gerçekleştirilmiştir. Şimdiye kadar kayıtlar halka açık gösterimin ilk kez 22 Aralık 1896 yılı ve Galatasaray Sponeck Birahanesi’ni işaret ederken, son bulunan belgelerle bu tarihten önce sadece fotoğrafçı ve gazetecilerden oluşan özel bir kesime D’Henri (Fransız Ressam Henri Delavallee) tarafından gerçekleştirildiğini dönemin gazetesi The Levant Herald - Eastern Express gazetesinin 12 Aralık 1896 sayısında yer almaktadır. Bu özel gösterimin tarihi 11 Aralık’ta olduğu ifade edilir. Halka açık olmayan bu gösterimin ardından 22 Aralık’ta ise herkese açık ilk gösterim gerçekleşir.

İzmir Ahmet Piriştina Kent Müzesi Arşivi’nde bulunan Ahenk gazetelerinde ise halka açık gösterimin tarihi daha öncelere dayanmaktadır. 10 Aralık 1896 (28 Teşrinisanni 1312) tarihli gazetede halka açık gösterimin Apollon Salonu’nda gerçekleştirildiği “Duhuliyesi, bir çeyrek mecediye olup çocuklar için on meteliktir.” sözüyle de bu bilgi desteklenmektedir. Apollon Salonu tıpkı Pera gibi, Fransız ve Kuzey İtalyanların yaşadığı İzmir’in Frenk Mahallesi’nde olması da bu görüşü yine destekler niteliktedir. 17 Aralık 1896 tarihli gazetede ise gösterimdeki filmler detaylı bir şekilde anlatılmış, 24 Aralık 1896 tarihli Ahenk gazetesinde ise İzmir’in eğlence merkezi “Kordon” daki Luka Kahvehanesi’ne gösterimlerin taşınacağı bilgisi verilmiştir. Eldeki belge ve bilgiler, halka açık gösterimin bilinen aksine Sponeck Birahanesi’nde İstanbul’da olmadığı İzmir’de Apollon Salonu’nda gerçekleştirildiği bu makale çerçevesinde ortaya konmuştur. Gösterimleri kimin yapıldığı bilinmese de Edison’un Kinematografiyle yapıldığı gazetede haberle kesinleştirilmiş durumdadır.

KAYNAKLAR

Ahenk Gazetesi: (12 Aralık 1896 – 17 Aralık 1896- 24 Aralık 1896) Ahmet Piriştina İzmir Kent Müzesi Arşivi

Beyru Rauf. (2011). 19. Yüzyılda İzmir Kenti, Literatür Yayıncılık, İstanbul

Evren, Burçak. (1995). “Sinemayı Osmanlıya Getiren Adam: Sigmund Weinberg” , Milliyet Yayınları, İstanbul.

The Levant Herald - Eastern Express gazetesi (12 Aralık 1896),

Osmanoğlu Ayşe.(2016). “Babam Sultan Abdülhamit”, Timaş Yayınları, İstanbul

Osmanoğlu Şadiye. (2007). “Babam Abdülhamid Saray ve Sürgün Yılları, LM Yayınları, İstanbul

Özkan Selahattin. (2012). “Lumiére Kardeşlerden İlk Sinema Salonlarına Sinemanın Tarihine Bir Bakış”, Güncel Tarih (Erişim: <http://www.gunceltarih.org/2012/03/lumiere-kardeslerden-ilk-sinema.html>, 14.12.2022)

Özuyar Ali. (2017). “Sessiz Dönem Türk Sinema Tarihi(1895-1922)”, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul

Özuyar Ali. (2015). “Sessiz Dönem Türk Sinema Antolojisi”, Küre Yayınları, İstanbul

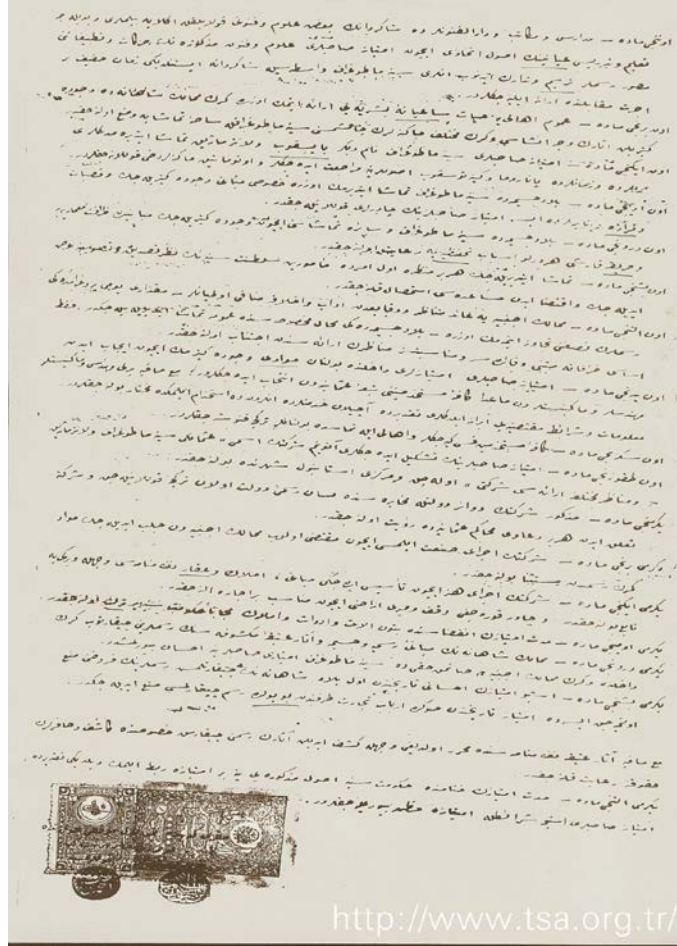
Thomen, Özde Çelik. (2013). “1903 Sinematograf İmtiyazı”, Toplumsal Tarih, No: 229

Yıldırım, Müjgan. (2021). “Gölgenin Seyri” Türk Sinemasının tartışmalı İlkleri belgesel filmi

Yıldırım, M. (2020). Saray’da ilk Gösterimi Gerçekleştiren, Sinema Perdesindeki Gölge İsim: Victor Effendi Bertrand. Euroasia Journal Of Social Sciences & Humanities, 7(15), 47–58.

EKLER

EK 1. Sinematograf İmtiyaznamesi

Erişim tarihi: <https://www.tsa.org.tr/tr/yazi/550/ilk-sinema-imtiyaznamesi>(13.12.2022)

Latinize: Ayşe Yılmaz, Samime İnceoğlu

BOA. Y. PRK. AZJ, Dosya No: 46/16, 29 Zilhicce 1320 (29 Mart 1903).

Memâlik-i Şâhânedeki Sinematograf Temâşâ Ettirilmesinin Şerâit-i İmtiyaziyesi

Birinci Madde: Memâlik-i hazret-i padişahide umumi mahallerde menâzır-ı muhtelifeyi sinematograf ve lantermajik ve emsâli usûl ile irâe etmek imtiyazı 35 sene müddetle.....'e ihsan buyurulmuştur.

İkinci Madde: İmtiyaz sahipleri ahd-i celîl-i cenâb-ı padişahide vücuda getirilen mebânî-i cesîme ve âsâr-ı celîle ve terakkiyât-ı maddiye ve kıtaât-ı askeriyeyi musavver resimleri memâlik-i şâhânenin köylerine varıncaya kadar kâffe-i nukâtında ahaliye bir ücret mukabilinde temâşâ ettirilerek ahâlî-i merkûmenin veliyyü'n-nimet efendimiz hazretlerinin kâffe-i tebası hakkındaki inayetlerini ve şevket ü satvet-i padişahilerini idrak ile tenvîr-i efkâr-ı ubûdiyyetkârâne eylemelerine sa'y edeceklerdir.

Üçüncü Madde: İmtiyaz sahipleri imtiyaz ferman-ı hümâyûnunun Bâbiâli'den kendilerine tevdi kılındığı gün alınmak üzere zât-ı hazret-i padişahinin arzu buyuracakları müessesese nâmına bir defalık on bin adet lira-yı Osmani vermeyi taahhüt ederler.

Dördüncü Madde: Meblâğ-ı mezkûrdan maada imtiyaz sahipleri hasılât-ı gayr-ı sâfiye-i seneviyelerinden temâşâhânelerin icar ve vergileri ve memurîn maaşâtı ve resmlerin ahz ü irâesi masarifi gibi masarif-i umumiye ve sermayenin faiz ve tesviye-i deyni çıktıktan sonra geriye kalacak hasılât-ı sâfiyenin %10'unu hükûmet-i seniyyenin senevi hisse-i aidatı olarak hazine-i celfiye yahut zât-ı hazret-i padişahinin ferman buyuracakları bir müesseseye takdim ve tevdi eyleyeceklerdir.

Beşinci Madde: Bir eşkıya müsâdemesinin, bir askeri manevrasının ve bir muharebenin kâffe-i safahâtı manzûr-ı âlî-i cenâb-ı padişahi olmak arzu-yı hümâyûn-ı şeref-vâki olduğu takdirde imtiyaz sahipleri hadisât-ı mezkûrenin vukûundan evvel fotoğrafçıları gönderip namuskârâne ve bi-tarafâne fotoğraflarını alıracaklar ve bunları saray-ı hümâyûn-ı padişahide arz u irâe edecekler ve umuma veya heyet-i askeriye irâesi hususuna irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişahi şeref-taalluk buyurulmadıkça mezkûr manâzırı hiçbir yerde temâşâ ettirmeyeceklerdir.

Altıncı Madde: İmtiyaz sahipleri efrâd-ı asâkir-i şâhânenin her türlü harekât-ı askeriye hakkındaki görgülerini tezyîd etmek maksadıyla efrâd-ı şâhânedan birinin edvâr-ı muhtelif-i talimiyesini, sınıf-ı muhtelifeye mensup muhtelif kıtaât-ı askeriye-i şâhânenin talim ve manevralarını resm-i geçitlerini ve bâ-husus avcılık, keşşaflık ve emniyet hıdemâtı gibi ta'biyye ve seferiyyeye teallük eden hıdemâtını tab'a kelâl vermeyecek sûrette en şâyân-ı imtisâl kıtaattan alınan fotoğraflarını canlı fotoğrafla tensîb kılınacak mahallerde haftada bir defa bâd-ı hevâ olarak asâkir-i şâhâneye temâşâ ettirecekler ve aynı usûlü bi-hasbe'l-meslek münasibi vechile bahriye ve itfaiye asâkir-i şâhânesi haklarında dahi arz u tatbik eyleyeceklerdir.

Yedinci Madde: Sâir zaman ve mahallerde asâkir-i şâhâne, efrâd-ı ahalinin verdikleri ücretin nısfıyla sinematograf temâşâ edebileceklerdir.

Sekizinci Madde: İmtiyaz sahipleri ziraatin terakkiyât-ı ahîresini, âlât ü edevât-ı ziraiyyenin vech-i istimâl ü hareketini hayvanât ve tuyûra müteallik sanayi-i ziraiyyeyi, müşterek zahîre ambarları usûlünü musavvir resimleri köylülere irâe ile onların tevsî-i ittilâlarına hizmet edeceklerdir.

Dokuzuncu Madde: İmtiyaz sahipleri hıfzû's-sıhha ve terbiye-i etfâle ve hayat-ı aileye müteallik en nezih ve en mergûb resimleri irâe ile ahlâk-ı umumiyyenin istifâsına gayret edeceklerdir.

Onuncu Madde: Medâris, mekâtib ve dârü'l-fünûnlarda şâkirdânın bazı ulûm ü funûnu kolaylıkla anlayabilmeleri ve böylece talim ve tadrîs-i iyânînin usûl-i ittihâzı için imtiyaz sahipleri ulûm ü funûn-ı mezkûrenin harekât ve tatbikatını musavvir resimler tersîm ve tedarik ettirip onları sinematograf vasıtasıyla şâkirdâna istenildiği zaman hafif bir ücret mukabilinde irâe eyleyeceklerdir.

On birinci Madde: Umûm-ı ahaliye hayat-ı sâiyâne-i beşeriyyeyi irâe etmek üzere gerek memâlik-i şâhânedede vücuda getirilen âsârın vech-i inşâsı ve gerek muhtelif makinelerin çalışmasını sinematografı saha-i temâşâyaya vaz olunacaktır.

On ikinci Madde: İmtiyaz sahipleri sinematograf nâm diğer bayiskop ve lantermajik temâşâ ettiremedikleri mahallerde ve zamanlarda panorama ve kinetoskop usûllerine müracaat edecekler ve otomatik makineler dahi kullanacaklardır.

On üçüncü Madde: Bilâd-ı cesîmede sinematograf temâşâ ettirmek üzere hususi mebânî vücuda getirilecek ve kasabât ve kurâda ve panayırlarda ise imtiyaz sahiplerinin çadırları kullanılacaktır.

On dördüncü Madde: Bilâd-ı cesîmede sinematograf vesaire temâşâsı için vücuda getirilecek mebânîde zarafet-i mimariyyeye ve harife karşı her türlü esbab-ı tehaffüziyyeye riayet olunacaktır.

On beşinci Madde: Temâşâ ettirilecek her bir manzara evvel emirde memurîn-i saltanat-ı seniyyenin nazar-ı tasdik ü tasvîbine arz edilecek ve iktizâ eden müsaadesi istihsâl kılınacaktır.

On altıncı Madde: Memâlik-i ecnebiyyeye ait menâzır ve vakâyiden âdâb ve ahlâka münâffî olmayanlar -miktarı yevmi programdaki resimlerin nısfını tecavüz etmemek üzere- bilâd-ı cesîmedeki mahall-i mahsusasında umuma temâşâ ettirilebilecektir. Fakat esası hurâfâta mübteni ve faidesiz ve münasebetsiz menâzırın irâesinden ictinâb olunacaktır.

On yedinci Madde: İmtiyaz sahipleri imtiyazları dâhilinde bulunan mevâddı vücuda getirmek için icap eden mühendisler ve makinistlerden maada kâffe-i müstahdemînini teba-i Osmâniyeden intihâb edeceklerdir. Maamafih yerli mühendis ve makinistler malumat ve şerâit-i mukteziyyeyi ibraz eyledikleri takdirde açılan hizmetlerde onlardan da istihdâm eylemekte muhtâr bulunacaklardır.

On sekizinci Madde: Kâffe-i müstahdemîn fes giyecekler ve ahali ile temasta bulunanlar Türkçe konuşacaklardır.

On dokuzuncu Madde: İmtiyaz sahiplerinin teşkil edecekleri anonim şirketin ismi “Osmanlı Sinematograf ve Lantermajik ve Menâzır-ı Muhtelif İrâesi Şirketi” olacak ve merkezi İstanbul şehrinde bulunacaktır.

Yirminci Madde: Mezkûr şirketin devâir-i devletle muhaberesinde lisân-ı resmi-i devlet olan Türkçe kullanılacak ve şirkete taalluk eden her bir deâvî mehâkim-i Osmâniyede rü'yet olunacaktır.

Yirmi birinci Madde: Şirketin icrâ-yı sanat eylemesi için muktezî olup memâlik-i ecnebiyeden celb edilecek mevâdd gümrük resminden müstesna bulunacaktır.

Yirmi ikinci Madde: Şirketin icrâ-yı hüner için tesîs edeceği mebânî, emlâk ve akar nizamnamesi vechile vergiye tâbi bulunacaktır ve çadır kuracağı vakıf ve mîri arazi için münasip bir icâre alınacaktır.

Yirmi üçüncü Madde: Müddet-i imtiyazın inkızâsında bütün âlât ü edevât ve emlâk meccânen hükümet-i seniyyeye terk olunacaktır.

Yirmi dördüncü Madde: Memâlik-i şâhânenin mebânî-i resmiye vü cesîme ve âsâr-ı atîka-i mekşûfesinin resimlerini çıkartıp gerek dâhilde ve gerek memâlik-i ecnebiyede satmak hakkı da sinematograf imtiyazı sahiplerine ihsan buyurulmuştur.

Yirmi beşinci Madde: İşbu imtiyazın ihsanı tarihinden evvel bilâd-ı şâhânenin çıkartılmış resimlerinin fûrûhtu men olunmayacak ise de imtiyaz tarihinden sonra erbâb-ı ticaret tarafından bu yolda resim çıkarılması men edilecektir.

Maamafih, âsâr-ı atîka nizamnamesinde muharrer olduğu vechile keşf edilen âsârın resmini çıkarmak hususunda kâşif ve hafirlerin hukukuna riayet kılınacaktır.

Yirmi altıncı Madde: Müddet-i imtiyazın hitâmında hükûmet-i seniyye usûl-i mezkûreyi yine bir imtiyaza rabt eylemek dilediği takdirde imtiyaz sahipleri işbu şerâitle imtiyaza mazhar buyurulmayacaklardır.

EK2. Ahenk Gazetesi ve Orijinal Çevirileri

Kaynak: Ahmet Piriştina Kent Müzesi Arşivi

Ahenk, 28 Teşrinvasani 1312, 10 Aralık 1896

Frenk Mahallesi'nde kain Apollon Salonu'nda her akşam alafrağa saat beşden altıya kadar (Edison)un ihtira'kerdesi olan Kinematograha) nam edip vasıtasiyla hayretengiz bir maharetle ecsam-ı müteharrikenin resimlerini almak gibi gayet eğlenceli ve şayan-ı temaşaaya oyunlar icra olunmaktadır. Duhuliyesi, bir çeyrek meciדיye olup çocuklar için on meteliktir.

Ahenk, 5 Kanunuevvel 1312 – 17 Aralık 1896

Frenk Mahalhesinde kain Apollon Salonu'nda her akşam (Edison)un ihtra'kerdesi olan (Kinematograf) nam alet-i garibe vasıtasıyla ecsam-ı müteharrikenin resimlerini almak gibi gayet eğlenceli ve şayan-ı temaşa bir takım oyunların icra edilmekte olduğunu nüsha-i sabıkamızdan birinde neşr ve işâa eylemiştik.

Mezkur oyunların ne derece hayretengiz bir maharetle icra olunduğunu layıkıyla anlamak ve dahi meşhur Edison'un ihtiraat alemindeki maharet-i harikuladesi ile fünün-ı haziranın terakkiyat-ı acizkaranesi hakkında bir fikir hasıl eylemek için her halde mezkur salonu ziyaret etmek lazımdır.

Pazar gecesi alfranga saat altı raddelerinde mezkur sakonuda hazır bulunduk. Sahnenin önünde iştiial eden iki lamba ansızın söndürüldü. Salon zulmet içinde kaldı. Erbab-ı tamaşa arklarını sahneye vererek sahnenin karşısında asılmakta bulunan beyaz bir perdeye ihale nazar-ı dikkat eylemişlerdir.

Biraz sonra mezkur perde meçhul bir noktadan nebean eden elektrik ziyasıyla tenvir edildi. Müteakiben perde üzerinde yemek masası etrafına dizilmiş taam etmekle meşgul bulunan bir aile efradı nümayan oldu. Taam ile iştiial eden aile efradından her birisinin ayrı ayrı evza ve hareketi nümayan oluyor.

Temaşakaran fevkalade beht ve hayret ve heyecan içinde bu garip efkar-ı manzaraya nighban oluyor. Bu mesud aile ile adeta teati-i efkar eylemek istiyordu.

Bade-i aile zulmet içinde gayb oldu. Bunu müteakib perde üzerinde istihmam etmeğe hazırlanmış nim üryan bir kadın arz-ı didar etti. Kadın banyoyu aldıktan sonra gözden nihan oldu. Bunun arkasından Çar hazretlerini Paris'e getiren demir yolu katarı fevkalade bir süratle

perde üzerinde yürümeye başladı. Kıtır tevakkuf ederek biletçi kapıları açtı yolcular ise harice atlamaya başladı.

Şimendiferin gaybubetini müteakib beyaz fistanlı gayet mahir bir aktrist perde üzerinde zuhur u fevkalade bir maharetle rakz ederek eshab-ı temaşanın hayret ve taaccübünü tezyid eyldi.

İşbu (Aktrist)in perde üzerindeki aldığı vaziyet, icra ettiği rakslar hakikaten hayretengiz ve nakabil-i tarif bir raddede idi.

Aktristi müteakib birtakım çamaşırcı kadınlar zuhur ederek çamaşır yıkamaya başladılar. Bundan sonra eshab-ı temaşa derhal kendilerini Paris'in (Republik) Meydanı'nda buldular. Bir ak laciverdî bir sema altında meydan-ı mezkurun aldığı manzara tasvir edilemez. Etrafındaki muhteşem ebniyeler, caddenin ortasından âmedşüd eden tramvaylar, yolcular kamilen müşahede olunuyor! İnsan ise bu garip manzaranın karşısında engüş bir dehan-ı hayret olarak kalıyor.

Bundan sonra perde üzerinde birtakım çocuklar raks etmeye başladı. Eshab-ı temaşa işbu hoş manzara ile dahi bir müddet telvin nazar ettikten donra oyunlara hitam verildi.

Bu menazır-ı hayret-i amiri husule getiren "Kinematograf" fotoğraf gibi bir alettir. Eşyanın şekillerini temsil ettiği gibi esam-ı müteharriken an u ahidkeki hareket ve evzami irae ve tasvir eder.

Ahenk, 12 Kanunuevvel 1312 – 24 Aralık 1896

Husule getirdiği menazır-ı hayret-efzâsında hameran-ı beyan olduğuğumuz (Kinematograf) gelecek Cuma gününden itibaren Apollon rıhtım Salonu'ndan rıhtım üzerinde kain

(Luka) Kahvehanesi'ne nakl olunacak ve mahall-i mezkûrda dahi uğrayıp, Veleris efkar oyunları icraya devam edecektir.

Ahenk, 31 Kanunuevvel 1312, 12 Ocak 1897

Menazır-ı harikule iraeisiyle şöhet-şiar oluğ dahi-i şehr Edison'un muhteraatından bulunan sinematografın duhuliyeye ücreti büyükler için on, küçükler için altı metelikle tenzil edilmiş ve dünden itibaren Kordon'da Luka Kahvehanesi'nde yeni yeni manzaralar irae etmeğe başlamıştır